

Vorbij het kort geding

Leden voormalige commissie: 'De essentie van het rapport is tegengesteld aan wat Geuljans erover beweert'

Het stuk van Geuljans is grotendeels een herhaling van een stuk dat eerder in *Driegonaal* (juni 2000) werd geplaatst. Hij geeft ongezouten kritiek op het rapport. 'Door de conclusies van de commissie op een onjuiste en eenzijdige wijze aan te vallen, doet hij ons inziens geen recht aan de inhoud van het rapport', aldus drie voormalige leden van de commissie.

Henk Verhoog, Ted van Baarda, Roel Munniks

De commissie zou de tegenstanders van de antroposofie in de kaart spelen en zou bovendien Rudolf Steiner veroordelen. Voor zover Geuljans ons rapport bekritiseert – en niet het beleid van het bestuur – gaan wij hieronder op de belangrijkste punten uit zijn betoog in.

Over onze werkwijze schrijft Geuljans dat de commissie een ondeugdelijke onderzoeksmethode volgt 'zoals die al jaren door tegenstanders van de antroposofie, zoals Toos Jeurissen en Bram Moerland wordt gehanteerd'. Dit verbaast ons zeer. De commissie analyseert de 'citatensmethode' van Moerland in detail, en komt tot vernietigende conclusies. Moerland haalt citaten uit hun verband, plakt delen van verschillende citaten aan elkaar en hij selecteert citaten vanuit een vooropgezet doel. Wij gaan ervan uit dat Geuljans niet zo ver gaat dat hij vindt dat de commissie op dezelfde wijze met citaten van Steiner is omgegaan. Bedoelt Geuljans misschien dat de commissie eerst de citaten uitvoerig in hun context plaatst, maar deze vervolgens in de conclusies 'in de prullenbak gooit', zoals hij schrijft? Als hij dat bedoelt is het misplaatst om dat te vergelijken met de citatensmethode van Moerland en consorten. De commissie gooit geen citaten in de prullenbak.

Bij het onderzoek naar de citaten van Steiner hanteerde de commissie twee uitgangspunten. Het eerste is dat een uittaling van Steiner over een bepaald ras alleen beoordeeld kan worden wanneer alle beschikbare passages van Steiner over dit onderwerp bekend zijn. Het tweede uitgangspunt is dat de vraag of een uitspraak in onze tijd discriminerend kan worden opgevat grotendeels onafhankelijk is van de intentie die aan die uitspraak kan worden toegekend. Het gaat primair om de uitwerking. In het rapport hebben we alle ons ter beschikking staande citaten gepubliceerd, zodat de lezer zelf kan nagaan waarop onze conclusies zijn gebaseerd. Een van de interessante resultaten van dit onderzoek is dat Steiner zich over het onderwerp ras op diverse plaatsen op verschillende manieren uitlaat.

De commissie zet zich met deze methode af tegen critici, onder wie Geuljans, die het ene citaat met het andere 'pareren' om hun gelijk te behalen. Geuljans doet dit met een citaat over het blanke ras, waarbij hij niet aangeeft waar dit door Steiner wordt gezegd, zodat het moeilijk is daarop te reageren. Ons is geen passage bekend waar Steiner zou aangeven dat het blanke ras als ras uiteindelijk degenereert tot schrander dier met buitengewoon boosaardige eigenschappen. In het rapport zijn in hoofdstuk 8.3 Steiners uitspraken over de verdeling van de mensheid in rassen bijeengebracht. Uit dit overzicht hebben wij afgeleid dat het blanke ras er in zijn beschrijvingen enigszins gunstiger vanaf komt dan de andere rassen (bladzijde 396). In de conclusies worden de betreffende annotaties herhaald. Wij zeggen niet dat Steiner de superioriteit van het blanke ras bepleit, zoals Geuljans insinueert.

Het betoog van Geuljans wekt de indruk dat hij bij het beoordelen van de conclusies alleen die dingen uit het rapport accentueert die passen bij zijn negatieve beeld van het bestuur en het werk van de commissie. Hij zegt wel dat het rapport ook veel goeds bevat, maar

slechts heel weinig antroposofen hebben het rapport gelezen. Door bijvoorbeeld de hoofdstukken over Woodrow Wilson en de kritiek op de methoden van de tegenstanders (hoofdstuk 10) niet te noemen, scheidt hij een heel eenzijdig beeld van het werk van de commissie. De commissie gaat in de conclusies uitvoerig in op samenhang en context, en op de problemen die bij het beoordelen van citaten van Steiner in deze tijd aan de orde komen. Verder is er in het eindrapport bewust voor gekozen om bij de beoordeling van de citaten delen van de eerder door ons gehanteerde 'annotaties' op te nemen, om de lezer aan te sporen op dat deel van het rapport terug te grijpen.

Het kwalijke van het stuk in *De Groene Amsterdammer* is dat gesuggereerd wordt dat de commissie zelf bewezen zou hebben dat Steiner niet deugt, alsof dat een conclusie uit het rapport is. Geuljans is het met de rechter eens dat René Zwaap 'de essentie van de bevindingen van de commissie' heeft weergegeven. Wij menen dat dit pertinent onjuist is. De essentie is dat wij de antroposofie vrijpleiten van racisme en discriminatie, dus het tegenovergestelde van wat Geuljans beweert. In het begin van hoofdstuk 11 concluderen wij dat de antroposofie naar zijn aard onmogelijk discriminerend kan zijn. De zestien in categorie 1 genoemde uitspraken kunnen, gelet op de maatschappelijke normen van Steiners tijd, niet als discriminerend worden aangemerkt, en kunnen Steiner dus niet worden aangerekend. Dat neemt echter niet weg dat die uitspraken in de huidige tijd op bepaalde groepen mensen wel een discriminerende uitwerking kunnen hebben. Wij vragen Geuljans om zich eens te verplaatsen in de vertegenwoordigers van andere rassen, die niet die geweldige kennis over antroposofie hebben waarover Geuljans beschikt, om Steiners uitspraken op 'de' juiste manier te duiden. Ook al zou het werkelijk zo zijn dat een zwangere vrouw door het lezen van een negerroman een mulattenkind zou kunnen krijgen, dan sluit dat niet uit dat de waarschuwing daarvoor een discriminerende uitwerking kan hebben. Als wij ons bijvoorbeeld in een zwarte verplaatsen die dit heden leest, dan kunnen wij ons heel goed voorstellen dat hij zich gekwetst zou voelen. Daar gaat het om – niet om de door Geuljans ten onrechte in ons rapport gelezen strafrechtelijke veroordeling van Steiners wetenschappelijke inzichten, die afwijken van de huidige.

De commissie heeft er rekening mee gehouden dat een bepaald citaat van Steiner in onze moderne tijd geheel anders verstaan en geïnterpreteerd kan worden dan honderd jaar geleden. De ontwikkeling van de samenleving, inclusief het woordgebruik, staat nu eenmaal niet stil, zoals wij in hoofdstuk 11 uitvoerig hebben betoogd. In onze moderne tijd kan bijvoorbeeld het woord 'gedegenereerd', wanneer het in verband wordt gebracht met ras of raciale eigenschappen, beledigend of zelfs racistisch overkomen. Geuljans weigert hier rekening mee te houden.

Geuljans beticht ons ervan dat wij een methode hanteren die niet bekend is in het Nederlandse recht. Maar dan ziet hij de strafzaken tegen het evangelisten-echtpaar Goeree en tegen het kamerlid Van Dijke over het hoofd, die wij respectievelijk in hoofdstuk 2 en hoofdstuk 11 hebben genoemd. De hantering van een 'immanent kritische onderzoeksmethode', of welke andere onderzoeksmethode dan ook, verandert daar niets aan. Doorslaggevend in de samenleving is de vraag of een bepaald citaat – gemeten aan de hand van een geobjectiverde anti-discriminatie norm – in de huidige tijd een discriminatoir gevolg kan hebben. Onze samenleving bestaat voor het overgrote deel uit niet-antroposofen, en tevens voor 5% uit minderheden. Wij mogen niet verwachten dat men een privé-opvatting over discriminatie of een antroposofische uitleg van de citaten van Steiner zonder meer accepteert.

Geuljans schrijft verder dat de commissie stelt dat 'sommige wetenschappelijke inzichten van Rudolf Steiner discriminerend zijn door ze te toetsen aan het neo-darwinisme', terwijl Steiner een aanhanger zou zijn van het Lamarckisme. Het is ons een raadsel waar Geuljans dit gelezen heeft. In het eerste deel van de conclusies gaat de commissie juist uitvoerig in op de verschillen tussen antroposofie en (sociaal)darwinisme. Op bladzijde 668 wordt gezegd dat sociaal-darwinisme en antroposofie haaks op elkaar staan, waardoor het bij voorhand onwaarschijnlijk is dat er in de antroposofie een rassenleer aanwezig zou zijn.

Het zijn tegenstanders zoals Moerland, die Steiners uitspraken over rassen in een darwinistische context hebben geplaatst, en daar verzet de commissie zich juist tegen. De commissie gaat, anders dan Geuljans beweert, op verschillende plaatsen in op het onderscheid tussen opgaande en afdalende evolutie – zie bijvoorbeeld bladzijde 116, waar een tekening van Poppelbaum in ons rapport is opgenomen. Het ontgaat ons daarom ten enenmale waarom de commissie de fysiologie van Steiner tot ketterij zou hebben veroordeeld. De commissie brengt herhaaldelijk Steiners onderscheid tussen het domein van de wetenschap, waar vrijelijk over gelijkheid en ongelijkheid mag worden gesproken, en het domein van het rechtsleven, waar het begrip gelijkwaardigheid van alle mensen centraal staat, naar voren. De commissie is zich echter tegelijk bewust dat het aangeven van verschillen tussen rassen, zeker als het om mentale verschillen gaat, herhaaldelijk gebruikt is en wordt om de superioriteit van het ene ras boven het andere te verdedigen. Zo zou, in een samenleving waarin blanken een minderheid zijn, de door Geuljans gegeven interpretatie van de degeneratie van het blanke ras gemakkelijk misbruikt kunnen worden om blanken te discrimineren.

Artikel uit: **Motief, maandblad voor antroposofie** - nr. 34, oktober 2000

© Antroposofische Vereniging in Nederland

www.antroposofie.nl